

REACTIE OP: TOEKOMSTSCENARIO KIND- EN GEZINSBESCHERMING

INLEIDING

Het Leger des Heils (Stichting Welzijn- en Gezondheidszorg Leger des Heils en Stichting Leger des Heils Jeugdbescherming en Reclassering) werkt, zowel vanuit het vrijwillig- als gedwongen kader, al jaren vanuit het adagium “Herstel van het gewone leven”. De uitgangspunten zoals geformuleerd in het beoordelingskader – gezinsgericht, rechtsbeschermend en transparant, eenvoudig en lerend - onderschrijven wij dan ook van harte.

In het toekomstscenario zien we de elementen voor structurele en duurzame verbeteringen rondom de zorg voor de meest kwetsbare gezinnen in onze samenleving: focus op het hele gezin, één medewerker als vast aanspreekpunt voor het gezin, sterkere lokale teams, kortere lijnen, geen stapeling meer van intakes en onderzoeken. Wel een totaal aanpak van alle problematiek en een snellere inzet van passende hulp.

Tegelijkertijd hebben wij twijfel of de kernproblemen van het huidige stelsel opgelost worden met de voorgestelde wijzigingen in de toekomstvisie. Hierbij valt te denken aan: toename instroom; toename complexiteit/zwaarte van de casuïstiek; de arbeidsmarktproblematiek (imago van de sector); beschikbaarheid tijdige en passende (specialistische) zorg, beschikbare financiële middelen en de dubbele pet van gemeenten (zorg voor voldoende lokaal aanbod aan jeugdhulp versus beheersen kosten).

De voorliggende toekomstvisie is één van de genoemde maatregelen in het rapport “Maatregelen financiële beheersing Jeugdwet” van 8 april 2021. De dialoog over een verdere uitwerking van deze visie kan wat ons betreft niet los gezien worden van de uitwerking van en besluitvorming over de andere maatregelen die in dit rapport voorgesteld worden.

Met deze context in het achterhoofd zien wij in de geschetste toekomstvisie een aantal zaken die wat ons betreft een kritische doordenking vragen alvorens een dergelijke majeure operatie daadwerkelijk in gang te zetten.

Onze reactie is als volgt opgebouwd. Na een korte algemene reactie op de twee belangrijke kenmerken van de visie, benoemen wij een aantal aandachtspunten en aanbevelingen. Deze sluiten deels aan bij de aanbevelingen zoals ook gedaan door de Sociaal Economische Raad in haar advies “Van systemen naar mensen”. Daarna volgt een beschrijving van een casus die als typerend gezien kan worden van de complexe gezinsproblematiek waar wij als Leger des Heils mee te maken hebben. In deze casus wordt ook verwezen naar de aanbevelingen. Hiermee stellen wij, zoveel als mogelijk, het cliëntperspectief centraal. Tot slot volgen nog enkele afsluitende opmerkingen.

In een volgend stadium kunnen en willen wij vanuit onze ervaring in de begeleiding van (zorg mijdende) gezinnen met meervoudige en complexe problematiek een rol spelen in de opbouw van zowel de expertisecentra, de veiligheidsteams en de lokale teams.

ALGEMEEN

De focus op het hele gezin als methodisch uitgangspunt en het vereenvoudigen van de keten door de taken van Veilig Thuis, De Raad voor de Kinderbescherming en de Gecertificeerde Instellingen onder te brengen in Regionale Veiligheid Teams, bieden in potentie een aantal mogelijkheden om de kernproblemen in het huidige stelsel te verbeteren of op te lossen.

Het welzijn van de jeugdigen en dat van de andere gezinsleden zijn nauw met elkaar verweven. Zorg voor een opvoedingsklimaat waarin het welzijn van alle gezinsleden in het oog wordt gehouden komt ook de veiligheid en het welzijn van de jeugdige ten goede. Als zijn of haar veiligheid in het geding is, komt dit vaak door overbelasting van het gezinssysteem en/ of psychische kwetsbaarheden van de opvoeders. De focus op het gezin biedt een goed uitgangspunt om er te zijn voor alle gezinsleden en zo het gezinssysteem te stabiliseren.

Eén lokaal team met een brede aanpak geeft duidelijkheid aan de gezinsleden waar zij hulp kunnen halen. Eén vast persoon, die het hele traject van het gezin begeleidt, is in de basis positief. Hij of zij is een continue factor, kent de geschiedenis van het gezin, weet wat al geprobeerd is, wat wel of niet werkt en welke noden er zijn.

Het is belangrijk dat er preventief gewerkt wordt en problemen vroegtijdig aangepakt worden voordat zaken escaleren. Het fors inzetten op het oplossen van problemen op verschillende leefgebieden in de beginfase is van groot belang en zal meer intensieve hulp en escalaties kunnen voorkomen. Het organiseren van taken van Veilig thuis, de Raad voor de Kinderbescherming en de Gecertificeerde Instellingen in één team biedt kans op verbeteringen. Nu wordt onderzoek op onderzoek gestapeld en duurt het vaak onnodig lang voordat er passende hulp geboden wordt aan de meest kwetsbaren. Bovendien is het voor deze gezinnen veel minder belastend als er bij het inzetten van intensieve specialistische hulp geen nieuwe intake hoeft plaats te vinden.

AANDACHTSPUNTEN EN AANBEVELINGEN

Zoals in de inleiding aangegeven brengt de focus op het hele gezin en integratie van de verschillende taken in het regionale veiligheid teams ook een aantal aandachtspunten met zich mee. Wij noemen hieronder de belangrijkste en doen daarbij tevens enkele aanbevelingen.

1 Waarborgen specifieke aandacht voor jeugdigen (en afzonderlijke gezinsleden)

Principe van één gezicht/één gezin is goed. Echter, de praktijk leert dat belangen van gezinsleden niet altijd gelijk zijn. Die kunnen zelfs tegengesteld zijn. Dit speelt bijvoorbeeld bij complexe echtscheidingen of in situaties dat ouders gescheiden wonen (vaak in verschillende gemeentes). Van belang is dat voor de jeugdige en de ouder(s) een onafhankelijke professional beschikbaar is en blijft.

Bovendien moeten de verwachtingen over de effectiviteit van de gezinsfocus niet overschat worden. Onderzoeken laten zien dat de effecten van gezinsinterventies op kind uitkomsten bescheiden zijn (Tausenfrend, Knot-Dickscheit, Post, Knorth & Grietens, 2014¹). Een mogelijke oorzaak hiervan is dat hulpverleners zich doorgaans op de ouders en hun problemen richten en er nauwelijks contacten zijn met de kinderen (Tausenfrend, Metselaar, Conradie, Groot, Schipaanboord, Knot-Dickscheit, Grietens & Knorth, 2015²).

1.1 Aanbeveling: kinder- en jeugdcoaches

Een aanbeveling die we dan ook willen doen is om, naast de begeleiding voor de ouders, te investeren in aparte kinder- en jeugdcoaches. Een aparte coach die met de jeugdige aan eigen doelen werkt, verhoogt de positieve effecten voor jeugdigen met 75% (Thoburn, Cooper, Brandon & Connolly, 2013³). Ook uit onderzoek naar gezinsinterventies van Visscher en collega's (2020)⁴ is gebleken dat er relatief weinig tijd aan jeugdigen wordt besteed en wordt de aanbeveling gedaan de jeugdigen meer bij de hulpverlening te betrekken. Binnen het Leger des Heils zijn hier inmiddels positieve ervaringen mee opgedaan. Sinds een aantal jaar wordt in gezinnen die gezinshulp ontvangen ook de mogelijkheid geboden om naast de gezinscoach aparte coaches voor jeugdigen in te zetten die optreden als vertrouwenspersoon voor de jeugdige en met hen aan eigen doelen werken. Hiervoor is de methode 'Kinder- en jeugdcoaching' geschreven. De effectiviteit van deze methode is onderzocht door de Rijksuniversiteit Groningen. Uit voorlopige resultaten van dit onderzoek blijkt dat jeugdigen baat hebben bij deze aanpak.

1.2 Aanbeveling: dwangmogelijkheden t.a.v. ouders

Ook pleiten wij voor meer mogelijkheden om naar ouders toe dwang te kunnen uitoefenen. Op dit moment ontbreken daar binnen het vrijwillige drangkader de mogelijkheden voor en binnen het gedwongen kader zijn deze minimaal. Zoals ook aangegeven in de toekomstvisie (juridische Implicaties) zal hier een wetswijziging voor moeten plaatsvinden.

¹ Tausenfrend, T., Knot-Dickscheit, J., Post, W. J., Knorth, E. J., & Grietens, H. (2014). Outcomes of a coaching program for families with multiple problems in the Netherlands: A prospective study. *Children and Youth Services Review*, 46(11), 203-212.

<https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2014.08.024>

² Tausenfrend, T., Metselaar, J., Conradie, J., de Groot, M. H., Schipaanboord, N., Knot-Dickscheit, J., Grietens, H., & Knorth, E. J. (2015). Self-reported care activities in a home-based intervention programme for families with multiple problems. *Journal of Children's Services*, 10(1), 29-44.

<https://doi.org/10.1108/JCS-07-2014-0034>

³ Thoburn, J., Cooper, N., Brandon, M., & Connolly, S. (2013). The place of "think family" approaches in child and family social work: Messages from a process evaluation of an English pathfinder service. *Children and Youth Services Review*, 35(2), 228-236. doi: 10.1016/j.chilyouth.2012.11.009

⁴ Visscher, L., Evenboer, K. E., Scholte, R. H. J., Yperen, van, T. A., Knot-Dickscheit, J., Jansen, D. E. M. C., & Reijneveld, S. A. (2020). Elucidating care for families with multiple problems in routine practice: Self-registered practice and program elements of practitioners. *Children and Youth Services Review*, 111, [104856]. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2020.104856>

2 Basale kennis over veiligheid jeugdigen

Ervaringen met generalisten in het huidige systeem zijn niet overal positief. Signalen dat te lang wordt gewacht met doorverwijzen, waardoor problemen escaleren, worden breed herkend. Vraag is of het nieuwe systeem dit gaat oplossen. Lokale teams hebben relevante expertise en ruimte nodig om signalen van kindermishandeling en (seksueel) misbruik te herkennen, onderkennen en analyseren. Als deze kennis ontbreekt of in onvoldoende mate aanwezig is, bestaat het risico dat te laat wordt doorverwezen en problemen escaleren. De vraag is of het consulteren van expertise platforms in praktische zin hier voldoende en tijdig soelaas biedt. Onze ervaring leert dat de aanwezigheid van een expert in het gezin zelf nodig is om te observeren en signalen op een juiste wijze te interpreteren.

2.1 Aanbeveling: voldoende basiskennis

Draag zorg dat in ieder lokaal team voldoende kennis bij de individuele teamleden aanwezig is om genoemde problematiek te herkennen, risico's in te schatten, snel tot de kern van de problematiek te komen en te kunnen bepalen wanneer doorverwijzing nodig is. Landelijke richtlijnen voor deze kennis zijn wenselijk.

3 Specifieke expertise

Opvallend is dat in de toekomstvisie niet gesproken wordt over specifieke doelgroepen. Hierbij valt te denken aan Roma, Sinti of verspreid wonende of zwervende gezinnen. Gezinnen die te typeren zijn als gesloten systemen waar de reguliere zorg moeilijk of geen contact mee krijgt. Los van de expertise en speciale aanpak die nodig is om deze gezinnen te bereiken en het contact te onderhouden, vraagt dit ook specifieke kennis van zaken. Bijvoorbeeld: uitzoeken van nationaliteit of wie de ouders zijn, aanvragen verblijfsvergunning, regelen verzekeringen, aanvragen paspoorten. Het risico bestaat dat door de vorming van regionale veiligheid teams deze expertise en aanpak, die nu gebundeld is bij bepaalde organisaties, verwatert of mogelijk verloren gaat.

Voorkomen moet worden dat de eigenheid van organisaties in het nieuwe systeem ondergesneeuwd raakt. Deze eigenheid is geen doel op zich, maar een middel om het doel te bereiken, te weten goede zorg en begeleiding van gezinnen met meervoudige en complexe problematiek. Specialistische expertise, die opgebouwd is binnen organisaties zoals het Leger des Heils, dient in bijzondere situaties direct en vanaf het begin ingezet te worden.

3.1 Aanbeveling: behoud en inzetbaarheid specialistische kennis en expertise

Bouw binnen het nieuw te vormen stelsel, de organisatorische mogelijkheid in waardoor specifieke expertise ten aanzien van doelgroepen en meervoudige complexe problematiek herkenbaar en behouden blijft en direct inzetbaar is. (bijv. door triage bepalen wie op welke specifieke doelgroep het beste kan worden ingezet).

4 Voldoende beschikbaarheid specialistische hulp

Voor specialistische hulp, zoals GGZ, opvang- en behandelpaatsen, zijn er momenteel lange wachtlijsten. Dit wordt veroorzaakt door onvoldoende financiële middelen in combinatie met het inkoopbeleid van gemeenten en de contracten die zij afsluiten met aanbieders van gespecialiseerde (jeugd)zorg. Om de wachtlijsten in te korten zal er meer specialistische hulp beschikbaar moeten zijn. Het tijdig inzetten van passende specialistische hulp kan verdere escalatie en trauma's voorkomen. De vraag is of met het geschetste scenario deze problematiek, dat nu als een kernprobleem ervaren wordt, verminderd of opgelost kan worden. Gemeenten hebben ook in het nieuwe systeem een dubbele pet op: verantwoordelijk voor voldoende aanbod en financier.

4.1 Aanbeveling: voldoende financiële middelen.

Stel voldoende financiële middelen ter beschikking zodat gemeenten hun verantwoordelijkheid om zorg te dragen voor voldoende beschikbaarheid van specialistische jeugd – en gezinszorg, kunnen waarmaken.

5 Eenduidigheid in werkwijze

In het huidige systeem zijn er grote verschillen in het land tussen de gemeentelijke wijkteams, wat betreft de methodische aanpak en het (moment van) doorverwijzen van gezinnen met meervoudige en complexe problematiek. Binnen het vrijwillige kader wordt vaak (te) lang gepoogd de problemen van gezinnen en kinderen op te lossen of te verminderen. De ervaring leert dat vaak pas doorverwezen wordt als zaken escaleren.

5.1 Aanbeveling: één methodische benadering

Zorg dat de hele keten 'dezelfde taal' spreekt en vanuit dezelfde basisbenadering gaat werken. Hierbij geven wij de voorkeur aan de inzet van de contextuele benadering. Kort gezegd houdt dit in dat zowel gekeken wordt naar de huidige relaties (school, vrije tijd, werk) van de afzonderlijke gezinsleden als de invloed van relaties uit verleden (voornamelijk het gezin van herkomst) en hoe deze doorspelen in het heden. Doel is dat ieder gezinslid tot zijn recht komt en het gezin in harmonie kan functioneren (Boszormenyi-Nagy en Krasner, 1994⁵).

5.2 Aanbeveling: eerder doorverwijzen o.b.v. complexiteit

Kijkend naar de praktijk, kan er een grove driedeling worden gemaakt in problematiek: *enkelvoudig*, *complex* en *meervoudig complex*. Wij pleiten ervoor om bij de laatste twee categorieën direct het regionale veiligheidsteam in te schakelen door middel van een vorm van triage. Een duidelijke definiëring en landelijke afstemming wanneer specialistische hulp wordt ingezet binnen het gezin, maakt het mogelijk om landelijk eenduidig te werken en sneller te schakelen.

6 Waarborg continuïteit

Zo min mogelijk wisselingen en een vast gezicht voor het gezin is ook nu het streven. Vanwege het grote verloop van jeugdzorgwerkers en jeugdbeschermers is dit helaas vaak niet de praktijk. Een van de oorzaken hiervoor is de hoge werkdruk veroorzaakt door een combinatie van toenemende complexiteit van de casuïstiek, grote caseload, imago van de sector als aantrekkelijke werkgever, agressieve bejegening door cliënten en de dreiging van het tuchtrecht.

Er zal veel druk komen te liggen bij de lokale teams. De kans is groot dat ook daar veel wisselingen van personeel zullen plaatsvinden. Met andere woorden: de vraag is of hier het één gezin/één gezicht principe voldoende gegarandeerd kan worden. Het koppelen van slechts één persoon aan een gezin brengt een groot risico van discontinuïteit met zich mee.

6.1 Aanbeveling: duo begeleiding

Wij pleiten ervoor om zowel in de werkwijze van de lokale teams en de regionale veiligheidsteam het werken met een tweede (duo) begeleider mogelijk te maken om zodoende de continuïteit van zorg en begeleiding (denk aan uitval of vertrek van medewerkers) zoveel als mogelijk te waarborgen. Bijkomend voordeel hiervan is dat medewerkers een directe sparringpartner hebben die bekend is met de complexiteit van het gezinssysteem.

6.2 Aanbeveling: passende caseload

Een brede aanpak van problematiek vraagt om een passende caseload, zodat medewerkers voldoende tijd en aandacht kunnen bieden aan het gezin en de individuele gezinsleden. Betrek professionals uit de praktijk bij het bepalen wat in deze passend is.

⁵ Boszormenyi-Nagy, I. & Krasner B.R., 1994. *Tussen Geven en Nemen. Over Contextuele Therapie*. De toorts B.V.

7 Duidelijkheid in regievoering, verantwoordelijkheden en besluitvorming

In de nieuwe structuur zien wij een drietal elementen die vragen oproepen rondom taakverdeling, regievoering, verantwoordelijkheden en besluitvorming.

Allereerst is dit het werken met lokale teams en regionale veiligheidsteams. Na een doorverwijzing naar het regionale veiligheidsteams krijgt het gezin, naast de vaste begeleider uit het lokale team, te maken met een medewerker van het veiligheidsteam. Zij hebben verschillende rollen met verschillende (formele en juridische) bevoegdheden en verantwoordelijkheden. Dit roept vragen op over hoe taken en verantwoordelijkheden van het lokale team zich verhouden tot die van de regionale veiligheidsteams. Wie gaat bijvoorbeeld uitvoering geven aan taken die behoren bij een voogdijmaatregel zoals het beheren van het vermogen, tijdig handelen bij nalatenschappen, geven van toestemming voor medische behandeling, aanvragen van meerderjarigheidsbescherming, aanvragen van naamswijzigingen.

Van belang hierbij is ook om te voorkomen dat de jeugdbeschermer (of de medewerker van het toekomstige regionale veiligheidsteam) ingezet wordt als een soort van 'boeman', boodschapper van slecht nieuws of een autoriteit. Deze eenzijdige rol zal niet alleen de positie van de betreffende medewerker lastig maken (om vertrouwen te winnen) maar ook het imago van de sector en het werkplezier van de jeugdbeschermers en jeugdzorgwerkers ondermijnen.

Ten tweede is er het geïntegreerde takenpakket van regionale veiligheidsteams. Door de samenvoeging van Veilig Thuis, de Raad voor de Kinderbescherming en de Gecertificeerde Instellingen komen onderzoek en uitvoering van een maatregel in één team te liggen. Daarbij komen ook nog de (wettelijk vastgelegde) adviserende taken van juristen en gedragswetenschappers. Dit raakt allereerst de rechtsbescherming van jeugdigen en gezinnen. Zij hebben er recht op te weten met welke bedoeling en met welke bevoegdheden een medewerker van het veiligheidsteam binnen komt. Bovendien roept dit vragen op over Checks & Balances in en de borging van een onafhankelijke besluitvorming.

Als derde gaat het om de rol van een tweede regionaal veiligheidsteam in de toetsing een zaak aan de rechter voor te leggen. Los van de vraag hoe dit logistiek zo efficiënt mogelijk te organiseren roept ook dit voorstel vragen op ten aanzien van bevoegdheden en verantwoordelijkheden. Wat bijvoorbeeld te doen als het toetsende teams, die het gezin niet kent, een andere mening toegedaan is wat betreft het indienen van een verzoek tot een maatregel?

7.1 Aanbeveling: helderheid posities in het gezin

Maak in de ontwerpfasen duidelijk waar de beide teams die bij het gezin betrokken zijn verantwoordelijk voor zijn en waar de scheidslijn loopt van verschillende formele bevoegdheden.

7.2 Aanbeveling: onderscheid rollen binnen het regionale veiligheidsteam

Indien gekozen wordt voor regionale veiligheidsteams onderscheidt dan hierin, ook organisatorisch, drie verantwoordelijkheden: begeleiding, onderzoek en uitvoering van een dwangmaatregel. Dit ook in relatie tot de toepassing van het tuchtrecht.

7.3 Aanbeveling: helderheid toetsing door tweede regionale veiligheidsteam

Draag er zorg voor dat regionale veiligheidsteams voldoende capaciteit hebben om verzoeken voor de toetsing van aan te vragen maatregelen efficiënt en effectief te behandelen. Maak ook expliciet helder wat deze toetsing behelst en wat te doen als beide teams het niet eens zijn over de aanvraag.

8 Rechtspositie jeugdige en ouder

Wat betreft de rechtspositie van jeugdigen en ouders vallen in het geschetste toekomstscenario een viertal zaken op die nadere aandacht vragen.

Er wordt in het scenario aangegeven dat er in alle gevallen rechtsbijstand wordt geregeld voor ouders. Maar wat als de belangen van ouders en jeugdigen uiteenlopen? Wordt er dan ook rechtsbescherming geregeld voor de jeugdige? Juist door de gezinsgerichte aanpak, ligt hier een groter risico dan in het huidige stelsel dat de belangen van hem of haar ondergesneeuwd raken vanwege het belang van het gezinssysteem.

Het inschakelen van het regionale veiligheidsteam voordat door een rechter een maatregel is uitgesproken is vergelijkbaar met drang. Hier dient naar onze mening behoedzaam en alleen vanuit een duidelijk juridisch kader mee omgegaan te worden. Het risico bestaat dat het anders gezien kan worden als een verkapte kindbeschermingsmaatregel zonder rechtsbescherming. Ook voor medewerkers is het van belang te weten welke 'doorzettingsmacht' zij hebben.

Binnen de huidige Jeugdwet heeft de cliënt de mogelijkheid een keuze te maken (of voorkeuren aan te geven) welke organisatie en welke hulp/begeleiding ingezet wordt. In de toekomstvisie komt deze mogelijkheid vooralsnog niet terug.

Uit de toekomstvisie blijkt niet duidelijk op welke wijze belangenorganisatie van jeugdigen en ouders betrokken zijn of worden bij de verder uitwerking van deze visie. Aangezien de voorgenomen veranderingen als eerste hun belangen raken, is het zaak om hen in die uitwerking een duidelijke en prominente plaats te geven.

8.1 Aanbeveling: neem de borging van onafhankelijke rechtsbijstand jeugdige op in het nieuwe stelsel.

8.2 Aanbeveling: onderscheid vrijwillig – drang – dwang (zie ook aanbeveling 1.2 - 7.1 en 7.2).

8.3 Aanbeveling: neem de mogelijkheid tot keuze ook op in de wetgeving voor het nieuwe stelsel.

8.4 Aanbeveling: betrek belangenorganisaties van jeugdigen/ouders actief bij de verdere uitwerking.

CASUS GEZIN X

Hieronder wordt kort een casus beschreven van een gezin met meervoudige complexe problematiek. Het Leger de Heils heeft veel van gezinnen met deze kenmerken in begeleiding (binnen het vrijwillige kader) of onder toezicht (binnen het gedwongen kader).

Het betreft een alleenstaande moeder met vier kinderen van 2, 10, 13 en 17 jaar oud. Momenteel is ze weer zwanger. Er is sprake van meervoudige en complexe problematiek waar onder verslaving, druggebruik en huisvestingsproblemen. Vanwege forse schulden is ze haar woning uitgezet. Zij verblijft in een voorziening voor maatschappelijke opvang (de kinderen zijn inmiddels uit huis geplaatst). Het gezinsnetwerk is beladen met een negatieve naam. Er is sprake van criminaliteit en agressie waardoor meerdere hulpverleningsinstanties niet hebben kunnen of durven doorpakken.

De kinderen worden ernstig in hun ontwikkeling bedreigd. Ze groeien op in een zeer gesloten gezinssysteem waarbij er nauwelijks zicht is op de thuissituatie. De kinderen kampen met een forse achterstand in hun algehele ontwikkeling. Er zijn grote zorgen over de fysieke, sociaal-emotionele, geestelijke en cognitieve ontwikkeling van de kinderen. Ze lijken van moeder niet de (basale) zorg te krijgen die ze nodig hebben. De moeder neemt haar verantwoordelijkheid als ouder niet, heeft onvoldoende probleeminzicht en -besef en weigert in contact te treden met hulpverleningsinstanties om de gesignaleerde zorgen rondom de kinderen aan te pakken. Ze stelt de belangen van de kinderen niet voorop en ontnemt de kinderen de kans om zich verder te ontwikkelen.

Het gezin is vanaf september 2017 in beeld bij Veilig Thuis, vanwege een fysiek incident tussen één van de kinderen en moeder. Het lukt Veilig Thuis niet om met de moeder in contact te komen en enige maanden aan de aanmelding wordt de casus afgesloten. Driekwart jaar later volgt een nieuwe melding bij Veilig Thuis vanwege een nieuw incident.

Onder andere het wijkteam, de school, Veilig Thuis, de politie en een leerplichtambtenaar (vanwege schoolverzuim) hebben gedurende twee jaar meerdere malen geprobeerd om in contact te treden met de moeder en het gezin maar dit is niet of nauwelijks gelukt. Uiteindelijk wordt door Veilig Thuis besloten om de Raad voor de Kinderbescherming een onderzoek te laten uitvoeren.

Hieruit komt naar voren dat gedwongen hulpverlening noodzakelijk is. De Raad voor de Kinderbescherming heeft – voor de jongste drie kinderen - ondertoezichtstelling door LJ&R geadviseerd. Dit vanwege de geslotenheid van het gezinssysteem, de meervoudige complexe problematiek en het feit dat het gezin in een gecriminaliseerd netwerk zit. Dit wordt door de rechter uitgesproken.

Een jaar na het opleggen van de ondertoezichtstelling zijn positieve ontwikkelingen te zien binnen het gezin. De kinderen zijn uit huis geplaatst. Moeder werkt mee aan een omgangsregeling en de door de gezinsvoogd geïnitieerde hulpverlening voor haar en de kinderen. Dit biedt structuur en duidelijkheid voor moeder en kinderen. Ook is er wat betreft inkomen, financieel beheer en huisvesting weer stabiliteit. De twee middelste kinderen gaan weer (graag) naar school en maken weer vriendjes.

Wat valt op aan deze casus in relatie tot de aanbevelingen?

- Aanbeveling 1.1 Kinder- en jeugdcoaches. Moeder stelt de belangen van de kinderen niet voorop of is onvoldoende in staat deze te behartigen. Ook door de meervoudige complexiteit van haar leefsituatie. Dat maakt de inzet van een eigen begeleider/ vertrouwenspersoon voor de kinderen noodzakelijk.
- Aanbeveling 1.2 Dwangmogelijkheden t.a.v. ouders. Moeder werkt niet mee aan noodzakelijke hulpverlening. Gepaste dwangmogelijkheden ten aanzien van moeder in het begin van het contact, hadden sneller tot de juiste ondersteuning kunnen leiden en een mogelijk een ondertoezichtstelling kunnen voorkomen.
- Aanbevelingen 6.1 Duo begeleiding en 6.2 Passende caseload. De complexiteit van deze casus vraagt vanaf het begin veel aandacht. Werken in een dergelijk gezin brengt een hoge emotionele en fysieke werkdruk met zich mee. Dit maakt het wenselijk dat twee vaste ambulante begeleiders vanuit het lokale team ingezet worden en de caseload aangepast wordt aan de complexiteit.
- Aanbevelingen 2.1 Voldoende basiskennis en 5.2 Eerder doorverwijzen o.b.v. complexiteit. Alvorens een gedwongen maatregel te overwegen hebben meerder instanties lange tijd geprobeerd contact te krijgen met het gezin en passende hulpverlening in gang te zetten. Een juiste inschatting van de ernst van de risico's voor de kinderen en – in combinatie met dwangmogelijkheden t.a.v. moeder - een snellere inschakeling van specialistische hulp, had wellicht erger kunnen voorkomen (zoals een woninguitzetting of een ondertoezichtstelling) en sneller een positieve wending geven.
- Aanbeveling 7.1 Helderheid posities in het gezin en aanbeveling 7.2 Onderscheid rollen binnen het regionale veiligheidsteam. Vanaf het begin was ook onduidelijk welke van de betrokken organisaties de verantwoordelijkheid voor de totale regie rondom de inzet van hulpverlening had. Pas op het moment dat de ondertoezichtstelling werd uitgesproken, was dit helder, namelijk de gezinsvoogd. Dit blijft ook in de nieuwe situatie een belangrijk aandachtspunt.
- Aanbeveling 5.1 Eén methodische benadering. Ook in gezamenlijkheid is het de betrokken instanties niet gelukt een doorbraak te forceren. Deels heeft dit te maken met de verschillen in doelstellingen, invalshoeken, kaders en werkwijzen van de betrokken organisaties. Het werken vanuit een gedeelde benadering en het spreken van dezelfde taal' kan in deze situaties de samenwerking verbeteren en richten op een gezamenlijke aanpak.
- Aanbeveling 4.1 Voldoende financiële middelen voor gemeenten. Deze casus laat ook zien dat specialistische hulp er uiteindelijk toe geleid heeft dat er vooruitgang kon worden geboekt. De complexe en meervoudige problematiek en het gesloten gezinssysteem maken het zo snel mogelijk inzetten van specialisten noodzakelijk.
- Aanbeveling 3.1 Behoud en inzetbaarheid specialistische kennis en expertise. De Raad voor de Kinderbescherming baseert haar advies aan de rechter voor een specifieke gecertificeerde instelling te kiezen, op basis van daar aanwezige ervaring en expertise met meervoudige complexe problematiek en criminele netwerken. Dit is nodig om tot positieve resultaten te komen voor dit gezin.

OVERIGE OPMERKINGEN

Positie Jeugdreclassering

Wat betreft de positie van de jeugdreclassering zien wij twee opties, die beide een nadere doordenking vragen. Onderbrengen bij het regionale veiligheid team of een aparte landelijke entiteit. Onze voorkeur gaat voornamelijk uit naar deze laatste optie. Hoewel de jeugdreclassering wat betreft doelgroep en problematiek waar zij mee te maken krijgt, raakvlakken heeft met de jeugdbescherming, valt het onder een ander regime, namelijk de strafrechtketen. Daarmee is het ook naar werkwijze en aard een aparte discipline.

Door vanaf het begin de Jeugdreclassering in te voegen in de regionale veiligheid teams neemt de complexiteit naar ons idee onnodig toe. Zie ook het 7^e en 8^e aandachtspunt. Vandaar onze suggestie om de Jeugdreclassering onder te brengen in een landelijke organisatie. Hierdoor ontstaat ook een landelijke entiteit met een omvang die het opbouwen en onderhouden van expertise die voor de jeugdreclassering van belang is, mogelijk maakt.

Op een later moment kan dan, na gedegen onderzoek van mogelijk voor- en nadelen, besloten worden de Jeugdreclassering alsnog onder te brengen in de regionale veiligheid teams.

Vereenvoudiging toezichtmechanisme

Het scenario schetst dat er één toezichthoudend orgaan komt op basis van een ministeriële regeling met als uitgangspunt een gedragen normenkader. Een dergelijke vereenvoudiging wordt door ons, ook zonder een stelselwijziging, zeker onderschreven. Temeer als dat betekent dat de regeldruk en het tijdsbeslag die de regelmatige audits en inspecties op de organisatie en de uitvoering leggen, daarmee verminderd. De vraag is wel of dit orgaan de taken en de rol van het KMI en de Inspecties overneemt. Dat zou inderdaad een vereenvoudiging betekenen.

Geografische grenzen regionale veiligheidsteams

Op dit moment zijn er honderden lokale teams; 42 Jeugdzorgregio's; 24 Veilig Thuisregio's; 24 Veiligheid regio's; 28 GGZ regio's en 11 arrondissementen. Deze verschillende grenzen maken overleg en samenwerking onnodig ingewikkeld, aangezien de regionale veiligheidsteams met al deze sectoren te maken krijgt. Wij geven in overweging voor alle sectoren en entiteiten (behalve de lokale teams) een eenduidige geografische grens vast te leggen.

Duur van het proces

Tot slot willen wij hier een opmerking maken over de duur van het proces. Het aangegeven ontwikkelen en implementatietraject van 5-10 jaar duurt wat ons betreft te lang. Ervaring met de vorige transitie van de Jeugdzorg (2015) leert dat voorkomen moet worden dat tijdens de overgangsfase voor langere tijd onrust en onduidelijkheden ontstaan voor zowel gezinnen als medewerkers in het jeugdzorgveld. Zowel het bewaken van de balans tussen snelheid en zorgvuldigheid, een heldere regie op het proces als tijdige communicatie.